

Úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo zákon obchází

U právního úkonu, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo zákon obchází, již nepřichází v úvahu posouzení, zda není v rozporu s dobrými mravy. Rozpor s dobrými mravy je důvodem neplatnosti právního úkonu jen tehdy, jestliže právní úkon odpovídá zákonu (tj. není v rozporu se zákonem a ani zákon neobchází).

U právního úkonu, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo zákon obchází, již nepřichází v úvahu posouzení, zda není v rozporu s dobrými mravy. Rozpor s dobrými mravy je důvodem neplatnosti právního úkonu jen tehdy, jestliže právní úkon odpovídá zákonu (tj. není v rozporu se zákonem a ani zákon neobchází).

(Rozsudek nejvyššího soudu České republiky ze dne 9.6.2000, sp.zn. 21 Cdo 1880/99)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve o vyloučení věci z výkonů rozhodnutí, vedené u Okresního soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 23 C 75/96, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. března 1999 č.j. 6 Co 688/99-129, tak, že rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. prosince 1998 č.j. 23 C 75/96-104 [s výjimkou výroků, týkajících se žalovaných 2) a 3)] se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Okresnímu soudu v Českých Budějovicích k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Na návrh žalovaného 1), podaný u soudu dne 7.4.1995, Okresní soud v Českých Budějovicích usnesením ze dne 11.9.1995 č.j. 20 E 451/95-9 nařídil podle vykonatelného platebního rozkazu Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 6.3.1995 č.j. Ro 167/95-13 k uspokojení pohledávky žalovaného 1) ve výši 143.960,- Kč s příslušenstvím výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí povinného V. B.

Na návrh žalovaného 2), podaný u soudu dne 11.7.1995, Okresní soud v Českých Budějovicích usnesením ze dne 28.7.1995 č.j. 20 E 780/95-7 nařídil podle vykonatelných platebních rozkazů Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 24.3.1995 sp. zn. Ro 361/95 a ze dne 12.4.1995 sp. zn. Ro 1358/95 k uspokojení pohledávky žalovaného 2) ve výši 60.242,80 Kč s příslušenstvím výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí povinného V. B.

Na návrh žalovaného 3), podaný u soudu dne 18.8.1995, Okresní soud v Českých Budějovicích

usnesením ze dne 21.12.1995 č.j. 20 E 928/95-6 nařídil podle vykonatelného platebního rozkazu Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 12.6.1995 sp. zn. Ro 2158/95 k uspokojení pohledávky žalovaného 3) ve výši 5.422,- Kč s příslušenstvím výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí povinného V. B.

Soupis movitých věcí povinného V. B. ve prospěch všech výše uvedených pohledávek byl proveden dne 20.3.1996.

Žalobce se žalobou, podanou u soudu dne 3.4.1996, domáhal, aby z uvedených výkonů rozhodnutí byly vyloučeny "mikrovlnná trouba TOP GRIL, rychlovarná konvice PHILIPS, lednice ELEKTA, televize PHILIPS stereo, sedací souprava běžová, telefon přenosný PANASONIC, stěna hnědá, videokazety, obal originál + kopie, ložnice bílohnědá, mrazák BOSCH 120 l, mrazák CALEX 50 l, automatická pračka GORENJE a větrák BAUHINIA". Žalobu zdůvodnil tím, že tyto věci, které byly vykonavatelem pojaty do soupisu, koupil od povinného dne 20.9.1995 a že je tedy jejich vlastníkem.

Žalovaný 1) namítal, že kupní smlouva ze dne 20.9.1995 zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, neboť byla uzavřena "v posledních třech letech"; navrhl proto, aby žaloba byla zamítnuta a aby bylo rozhodnuto, že kupní smlouva ze dne 20.9.1995, kterou prodal povinný V. B. movité věci žalobci, je vůči němu neúčinná.

Okresní soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 4.4.1997 č.j. 23 C 75/96-30 žalobě vyhověl a rozhodl, že žalovaní jsou povinni zaplatit žalobci společně a nerozdílně na náhradě nákladů řízení 26.128,- Kč. Dospěl k závěru, že žalobce koupil předmětné movité věci od povinného V. B. (svého bratra) na základě kupní smlouvy ze dne 20.9.1995 a že na základě jejich dohody se stal vlastníkem věcí, i když byly dále umístěny v bytě povinného. Protože nebylo prokázáno, že by tato kupní smlouva byla ve smyslu ustanovení § 39 obč. zák. neplatná, má žalobce právo "se bránit tomu, aby tyto byly postiženy výkonem rozhodnutí, který směřuje proti jiné osobě".

K odvolání všech žalovaných Krajský soud v Českých Budějovicích usnesením ze dne 7.10.1997 č.j. 6 Co 1750/97-56 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud vytknul soudu prvního stupně, že se blíže nezabýval žalovanými namítanou neplatností kupní smlouvy podle ustanovení § 39 a 37 obč. zák. a že není důkazy podložen jeho závěr o tom, že by se žalobce s povinným V. B. dohodli "jinak, než že vlastnictví k věcem přejde jejich převzetím".

Okresní soud v Českých Budějovicích poté rozsudkem ze dne 7.12.1998 č.j. 23 C 75/96-104 znovu žalobě vyhověl a rozhodl, že žalobce nemá právo na náhradu nákladů řízení. Dospěl k závěru, že povinný V. B. nebyl při uzavření kupní smlouvy ze dne 20.9.1995 "ve svém vlastnickém právu nikterak omezen" a že se s kupujícím dohodl, že věci zůstanou nadále umístěny v jeho bytě a že si je kupující může kdykoliv odvézt. Podle soudu prvního stupně nebylo prokázáno, že by kupní smlouva byla uzavřena "s úmyslem krádit věřitele". Námitku žalovaných, že kupní smlouva byla uzavřena v rozporu se zákonem, neboť byla naplněna skutková podstata trestného činu poškozování věřitele, soud prvního stupně odmítl s odůvodněním, že věc byla orgány činnými v trestním řízení odložena "na amnestii" a že s ohledem na presumpci nevinu je třeba na V. B. hledět tak, jako by trestný čin nespáchal. Vzhledem k tomu, že žalobce jako vlastník věcí má právo se bránit, aby jeho věci byly postiženy výkonem rozhodnutí vedeným proti jiné osobě, je žaloba důvodná.

K odvolání žalovaného 1) Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 25.3.1999 č.j. 6 Co 688/99-129 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu vůči žalovanému 1) zamítl; současně vyslovil, že vůči žalovaným 2) a 3) zůstává rozsudek soudu prvního stupně "nedotčen", a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalovanému 1) na náhradě nákladů odvolacího řízení 8.428,- Kč. Na základě skutkových zjištění soudu prvního stupně dovodil, že kupní smlouva ze dne 20.9.1995 se svým obsahem nepříčí zákonu, neboť účastníci smlouvy nebyli zbaveni nebo omezeni ve své způsobilosti takovou smlouvu uzavřít, a ani svým obsahem nebo účelem neodporuje zákonu, neboť "zákon dovoluje uzavírat smlouvy o prodeji věci mezi subjekty a pokud je taková smlouva uzavírána, neznamená to, že by byl obcházen zákon". Odvolací soud současně přihlédl k tomu, že povinný V. B. si při uzavření této smlouvy "musel být vědom svých platebních povinností, které dosud nesplnil", a že má "dlouhodobě značné peněžité dluhy ve vztahu k mnoha dalším věřitelům, které dosud nesplnil". Protože za této situace činil takové právní úkony, které znamenaly zmenšení jeho majetku, z něhož by věřitelé mohli být uspokojeni, je třeba podle názoru odvolacího soudu hodnotit jeho jednání jako odporující dobrým mravům. Okolnost, že povinný V. B. ani žalobce v době uzavření smlouvy nevěděli o nařízení výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí povinného, na uvedeném závěru nic nemění; do rozporu s dobrými mravy se kupní smlouva ze dne 20.9.1995 dostala jenom proto, že povinný V. B. dlužil svým věřitelům značné peněžní částky a smlouvou se zbavoval svého majetku, z něhož by mohli být věřitelé uspokojeni. Jestliže podnikatel dlouhodobě neplní své peněžité závazky a činí právní úkony, které ve svých důsledcích "objektivně znamenají oddisponování majetkových hodnot", je takové jednání, uzavřel odvolací soud, v rozporu s dobrými mravy a i pravidly obchodního styku. Za této situace nemuselo být řešeno, zda šlo o takové jednání, které bylo činěno v úmyslu zkrátit věřitele, jenž by musel být žalobci znám. Protože kupní smlouva ze dne 20.9.1995 je podle ustanovení § 39 obč. zák. neplatná, není tu důvod k vyloučení předmětných movitých věcí z výkonu rozhodnutí.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že dokazováním bylo zjištěno, že mu povinný V. B. kupní smlouvou ze dne 20.9.1995 prodal některé své movité věci, že dohodnutou kupní cenu ve výši 210.700,- Kč od něj v hotovosti převzal a že nebyl zjištěn "nějaký podstatný rozdíl v hodnotě prodávaných věcí a inkasované kupní ceně". Nemůže mít proto oporu v provedeném dokazování zjištění odvolacího soudu, že by se povinný V. B. touto kupní smlouvou zbavoval majetku, z něhož by mohli být uspokojeni jeho věřitelé. Peníze, které za své věci obdržel, jsou "objektivně vhodnějším majetkem", z něhož mohou být věřitelé uspokojeni; povinný V. B. také podle svého tvrzení použil podstatnou část kupní ceny k úhradě jiných svých dluhů. Žalobce dále odvolacímu soudu vytýká, že zobecněním jeho právního názoru by muselo být pohlíženo na všechny právní úkony, kterými vlastník, "nacházející se v postavení dlužníka vůči třetím osobám a disponující se svým vlastnickým právem", jako na neplatné pro rozpor s dobrými mravy. Za "oddisponování majetkových hodnot" lze považovat jen takové jednání, kterým dlužník zmenšuje svůj majetek a tím "objektivně ztěžuje možnost svých věřitelů domoci se pohledávek", nikoliv však jednání, kdy vlastník prodává svůj majetek za obvyklou cenu a tuto cenu také od kupující obdrží. Žalobce navrhl, aby dovolací soud napadený rozsudek zrušil a aby věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Podle ustanovení § 267 odst.1 o.s.ř. právo k věci, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit

vůči oprávněnému návrhem na vyloučení věci z výkonu rozhodnutí v řízení podle třetí části tohoto zákona.

Právem, které nepřipouští výkon rozhodnutí, je zejména vlastnické právo třetí osoby (osoby odlišné od povinného). Je nepochybné, že cestou výkonu rozhodnutí nemohou být postiženy věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, které jsou ve vlastnictví (v majetku) jiné osoby než povinného, neboť by došlo k neoprávněnému zásahu do práv osoby, která není účastníkem řízení o výkon rozhodnutí.

V posuzovaném případě žalobce tvrdí, že je vlastníkem některých věcí, které byly dne 20.3.1996 sepsány ve prospěch pohledávek, vymáhaných žalovanými v řízeních o výkon rozhodnutí, vedených u Okresního soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 20 E 451/95, 20 E 780/95 a 20 E 928/95. Své vlastnické právo dovozuje z kupní smlouvy ze dne 20.9.1995, kterou tyto věci koupil od povinného V. B. Žaloba na vyloučení těchto věcí z výkonu rozhodnutí může být za této situace úspěšná tehdy, prokáže-li se, že tvrzenou kupní smlouvu s povinným V. B. skutečně uzavřel a že tato kupní smlouva je platným právním úkonem.

Při rozhodování věci soudy obou stupňů dospěly k závěru, že žalobce dne 20.9.1995 kupní smlouvu s povinným uzavřel. Odvolací soud pak dovodil, že tato smlouva svým obsahem a účelem neodporuje zákonu a ani zákon neobchází, že však jde o neplatný právní úkon, neboť se přičí dobrým mravům.

Podle ustanovení § 39 obč. zák. je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.

Z ustanovení § 39 obč. zák. vyplývá, že za neplatný se považuje nejen právní úkon, který odporuje zákonu nebo který zákon obchází, ale i takový právní úkon, který je sice v souladu se zákonem a ani zákon neobchází, avšak se přičí dobrým mravům. Pod pojmem "dobré mravy", i když není vždy shodně vymezován v judikatuře soudů ani v právní teorii, se obvykle rozumí mimoprávní soubor pravidel chování, který je vlastní obecně uznávaným vzájemným vztahům mezi lidmi a mravním principům společenského řádu. V rozporu s dobrými mravy je tedy právní úkon tehdy, jestliže odporuje takovým pravidlům chování, které nemají povahu právních norem. Uvedené mimo jiné znamená, že u právního úkonu, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo zákon obchází, již nepřichází v úvahu posouzení, zda není v rozporu s dobrými mravy, a že tedy rozpor s dobrými mravy je důvodem neplatnosti právního úkonu jen tehdy, jestliže právní úkon odpovídá zákonu (tj. není v rozporu se zákonem a ani zákon neobchází).

V posuzovaném případě odvolací soud považoval kupní smlouvu ze dne 20.9.1995 za právní úkon přičící se dobrým mravům proto, že se jí povinný V. B., který v době jejího uzavření dlužil svým věřitelům značné peněžní částky, "zbavoval svého majetku, z něhož by mohli být věřitelé uspokojeni". S tímto právním názorem nelze souhlasit. Jednání, kterým dlužník sleduje nastolení takového právního stavu, který by znemožnil (nebo alespoň podstatně ztížil) věřitelům dosáhnout uspokojení jejich pohledávek (např. tím, že se zbavuje svého majetku), neodporuje mimoprávním normám chování lidí; takovéto jednání totiž není v souladu se zákonem (právem). Právní úkony učiněné s takovýmto záměrem (úmyslem) jsou - v závislosti na konkrétních okolnostech jednotlivých případů - buď neplatné (podle ustanovení § 39 obč. zák. pro rozpor s účelem zákona nebo pro obcházení zákona), nebo sice platné, avšak, jsou-li učiněny in fraudem creditoris, odporovatelné

(srov. § 42a obč. zák.). Zkoumání platnosti takových právních úkonů se nemůže omezit - jak to učinil odvolací soud - jen na to, zda účastníci smlouvy nebyli zbaveni nebo omezeni ve své způsobilosti takovou smlouvu uzavřít nebo zda "zákon dovoluje uzavírat smlouvy o prodeji věci mezi subjekty".

S dovolatelem lze souhlasit v tom, že v řízení dosud nebylo prokázáno, že by se povinný V. B. zbavoval svého majetku. Není tomu tak proto, že by za své věci obdržel peníze jako "objektivně vhodnější majetek" k uspokojení věřitelů, ale zejména z toho důvodu, že v dosavadním řízení nebylo náležitě zkoumáno, za jakých okolností byla kupní smlouva ze dne 20.9.1995 uzavřena.

Soudům je třeba v první řadě vytknout, že se nezabývaly otázkou, zda kupní smlouva ze dne 20.9.1995 není simulovaným právním úkonem (právním úkonem učiněným "na oko"). V této souvislosti měly vzít v úvahu zejména blízký příbuzenský vztah obou účastníků smlouvy, úroveň vědomostí žalobce o podnikání povinného V. B. a skutečnost, že smlouva byla uzavřena po zahájení řízení o výkon rozhodnutí a ve věcech výkonu rozhodnutí zahájených na návrh žalovaného 1) a 2) i po nařízení výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí povinného. Zjištění, že smlouva je simulovaným právním úkonem, totiž vede k právnímu závěru, že jde o právní úkon ve smyslu ustanovení § 37 obč. zák. neplatný.

Soudy rovněž pochybily v tom, že nezaměřily své dokazování ke zjištění stavu dluhů povinného V. B. v době uzavření smlouvy, k tomu, jak skutečně naložil s částkou 210.700,- Kč, kterou měl dne 20.9.1995 obdržet od žalobce za prodané věci, jaké měl (musel mít) žalobce v době uzavření smlouvy s ohledem na své znalosti o podnikání povinného V. B. vědomosti o jeho dlužích a na další okolnosti, potřebné k posouzení záměru (úmyslu) účastníků kupní smlouvy ze dne 20.9.1995 (popř. jednoho z nich) sledovaného jejím uzavřením, účelu této smlouvy apod.; potřebné údaje v tomto směru neobsahuje ani výpověď žalobce jako účastníka řízení ani svědecká výpověď povinného V. B. Uvedená vada řízení ve způsobu provedení důkazů se projevila v tom, že soudy neměly dostatek skutkových poznatků pro právní závěr, zda kupní smlouva ze dne 20.9.1995 je platným právním úkonem (jak tvrdil žalobce) nebo zda jde o právní úkon pro rozpor s obsahem nebo účelem zákona anebo pro jeho obcházení neplatný, popřípadě o právní úkon učiněný povinným V. B. in fraudem creditoris, a tedy ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák. odporovatelný [jak uváděl zejména žalovaný 1)].

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a že řízení mu předcházející je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; Nejvyšší soud České republiky jej proto zrušil (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem o.s.ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen napadený rozsudek, platí i na rozsudek soudu prvního stupně [s výjimkou výroků, týkajících se žalovaných 2) a 3), jež nebyly napadeny odvoláním a nabyly samostatně právní moci], zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Českých Budějovicích k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá o.s.ř.).

Další články:

- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)